

Mersin Kent Merkezindeki Türbelerin Günübürlük Kent Turu Programlarına Dâhil Edilmesi

Uysal YENİPİNAR¹, Cemile YÜCEL²

ÖZ: Turizm hareketleri günümüzde kent turizmi kavramını da birlikte getirmiştir. Pek çok kent ihmal edilen kent merkezlerini canlandırıp turist çekmeye başlamıştır. Mersin kent merkezinin de eski canlılığını yitirdiği gözlenmektedir. Çalışmanın amacı; Mersin kent merkezinde yer alan türbe ve dinî ziyaretgâhların günübürlük tur programlarına alınmasına ve kent merkezinin canlandırılmasına katkı sunmaktır. Çalışma nitel araştırma deseninde keşifsel bir araştırma olup, gözlem ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Ziyaretgâhların yer aldığı mahalle muhtarları ve sakinleri ile yüz yüze görüşmelerde, ziyaretçiler, ziyaret günleri ve ibadet pratikleri hakkında bilgiler alınmıştır. Yerel halkın türbeleri yıl boyunca belirli günlerde ziyaret ettiği, dilekte bulunduğu bulgulanmıştır. Anılan dinî mekânların, ilgili kuruluşların destek ve koordinasyonu ile günübürlük turlara dâhil edilebilir. Günübürlük turizm hareketinin, kent merkezini canlandırıp çarşı ve ticarethanelerin gelişimlerine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: İnanç Turizmi, Türbeler, İnanç Pratikleri, Mersin Kent Merkezi

JEL Kodu: Z12 inanç (turizm)

Adding the Sepulchers of Mersin, in Daily City Tour Programs

ABSTRACT: Tourism movements have brought together the concept of urban tourism today. Many cities have started to attract tourists by reviving their neglected city centers. It is observed that Mersin city center has also lost its former vitality. The aim of the study is to contribute to the inclusion of mausoleums and religious sites in the city center of Mersin, in daily tour programs and to revitalize the city center. In the face-to-face meetings with the neighborhood headmen and residents of the visiting places, information about visitors, visiting days and worship practices was obtained. It has been found that local people visit the shrines on certain days throughout the year and make wishes. The aforementioned religious places can be included in daily tours with the support and coordination of relevant organizations. It is thought that the daily tourism movement will revitalize the city center and contribute to the development of bazaars and businesses.

Keywords: Faith Tourism, Shrines, Faith Practices, Mersin City Center.

JEL Code: Z12 religion

1. Giriş

Mersin, Türkiye'nin güneyinde Akdeniz'in doğu kıyısında yer alan önemli liman kentidir (Oskay, 2012: 191). Mersin kenti ilçeleri ile kıyaslandığında yeni bir kent olup Mersin Limanı'nın yapımından sonra gelişmiş ve kent özelliği kazanmıştır. Mersin kentinin ilçeleri tarih ve kültürel miras açısından oldukça zengindir. Kent merkezinde Yumuktepe Höyüğünde yürütülen kazılar, Kalkolitik çağ, İlk Tunç çağı ve Orta Tunç çağlarından kalma yerleşimler bulgulanmıştır (Oskay, 2012: 191). Mezitli ilçesi kıyısında Soli antik kenti ve antik kent limanı yer almaktadır. Deniz ve kara yolunun birlikte kullanılması nedeniyle Orta Doğu ile Anadolu arasında köprü görevi görmüş, eski adı Kilikya olan

¹ Turizm Rehberliği ABD, Turizm Fakültesi, Mersin Üniversitesi, Mersin

Email: uysalyenipinar@mersin.edu.tr

ORCID: 0000-0002-6357-8729

² Mersin İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Email: yucemile@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2500-3609

Çukurova Bölgesi geçmişten günümüze farklı kültürler ve dinlerin etkileşime girdiği bir mekân olmuştur (Levent & Uçar, 2018: 322). Başta İngiltere olmak üzere Batı ülkeleri, Amerikan iç Savaşı sırasında pamuk üretimini verimli Çukurova Bölgesine kaydırmıştır. Bu gelişmeler pamuk üretimine dayalı çok sayıda tüccarı ve işgücünün bölgeye yerleşmesine ve Mersin kentinin uluslararası Limana sahip olmasına zemin hazırlamıştır (Ünlü, 2009: 8). Küçük bir sayfiye kenti olan Mersin, zamanla önemli bir sanayi, ticaret ve kültür kentine dönüşmüştür. Farklı dil, farklı inanç ve farklı kültürlerle ve statülere sahip gruplar için farklı mahalleler oluşmuştur. Kentin limana yakın caddesinde tüccar işyerleri ve mahallesi, kuzeyinde çır-çır fabrikalarında çalışan işçi mahalleleri kurulmuştur. Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa, 1852 yılında Mersin'i ele geçirdikten sonra ziraatla uğraşmak ve tarım alanlarını ekip biçmek üzere; Suriye, Lübnan ve Mısır'dan çiftçiler getirmiştir. Bu çiftçiler hâlâ Mersin'de yaşamayı sürdüren Nusayriilerdir (Koncak, 2017:19). Liman ve ticaret kentine dönüşen Mersin önemli önemli çekim merkezi olmuştur (Yenipınar, 2021:372). 1830'lu yıllardan sonra Suriye, Lübnan, Kıbrıs, Rodos, Mısır, Girit, Avrupa ülkeleri, Balkanlar ile Kafkasya'dan gelen; Sünni, Alevi, Katolik, Ortodoks, Marunî, Yahudi, Türkmen, Arap, Rum, Kürt, Ermeni ve Çerkez gibi çok sayıda etnik göç dalgasına ev sahipliği yapmıştır (Kayadelen, 2019:405). Kent merkezinde Katolik ve Protestan kiliseleri; Müslüman gruplar için, camiler, türbeler, yatırlar gibi çok kültürlülüğü yansıtan mimari eserler inşa edilmiştir (Yenipınar, 2021:372). Mersin'de bin yıllardan bugüne ulaşan somut ve somut olmayan farklı kültürel miras birikiminin temelinde bu tarihsel geçmişin izleri bulunmaktadır (Yılmaz, 2020:159).

Bir kentin turizme kazandırılması öncelikle yakın çevre ve zamanla uzak ketlerden turlarla gelen yerel turistlerin ziyaretiyle başlar. Bu süreçte ilgili kentin turizm arz kaynakları zenginleşir, alt ve üst yapı eksiklikleri giderilir. Bu ziyaretler sayesinde kutsal alanların çevre düzenlemeleri, alt ve üst yapı gereksinimleri giderilebilir. Tanıtım çabaları ve turistik turlarda artış başlar. Mersin kent merkezinde yer alan ve kent turizmine gelecekte katkı sunabilecek yerel halkın ziyaret ettiği türbe ve ziyaretgâhların kültürel mirasın bir parçası olarak korunup yaşatılması bu açıdan önemlidir. Önemli inanç önderlerinin, yaşadığı, ziyaret ettiği, ölümünden sonra defnedildikleri mekânlar olan türbeler, inanç turizmi kapsamında ziyaret edilen mekânlar arasında sayılmaktadır (Özgen, 2012: 253). Günümüzde İslamiyet öncesi inanç sistemlerine ait inanışların İslami öğretilerle harmanlanarak sürdürüldüğünü gösteren en önemli göstergeler, halk kültürü ve inancını yansıtan türbe, makam ve mezarlar ile bu mekânlar etrafında gelişen çeşitli törensel pratiklerdir. Çalışma kapsamında ele alınan türbe, makam ve mezarlara yapılan ziyaretler ve ziyaretlerde uygulanan pratiklerin kökeninde, Türklerin geçmişten bugüne sahip oldukları farklı inanışların izlerini bu ziyaretlerde görmek mümkündür. Halk tarafından kutsallaştırılmış bu mekânların anıları zamanla öyküleştirilmiş ve yerel halk tarafından bu yerlere kutsallık ve şifacılık atfedilmiştir. Mersin kent merkezinde ve köylerinde yer alan çok sayıda türbe ve yatırlar, özellikle Hıdırellez ve dinî bayramlarda, yerel halk tarafından sıkça ziyaret edilmektedir. Dinî bayramlar dışında halk; evlenmek, iş, çocuk sahibi olmak, hastalıkların tedavisi, adakta bulunmak gibi nedenlerle kutsal yapıları ziyaret etmekte ve korumaktadırlar. Çalışmanın amacı; Mersin merkezinde yer alan türbe, makam ve mezarların kent kültürünün bir parçası olduğu fikrinden hareketle, bu somut mekânların varlığına dikkat çekip tanıtılarak hafızalarda canlı tutulmasına, günöbirlik inanç turları kapsamına alınmasına katkı sunmak ve kent merkezinin gelişmesine katkı sunmaktır. Çalışma bulgularının, yerel yönetimler, seyahat acentaları, turist rehberleri ve kent yöneticilerinin kararlarına katkı sunması düşünülmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1.Kutsal ve Kutsalın Tezahürü

İlkel ve semavi dinlerde, kutsallık en önemli unsurdur. Kutsal kavramı, insan bilincinin gelişimindeki bir aşamadan ziyade, yapısı içerisinde var olan bir ögedir (Eliade, 2003: 11). Otto kutsallığı rasyonel ve sezgisel unsurların bileşimi olarak tanımlamıştır (Otto, 2014:12). Tüm dinlerde kutsal ile kutsal olmayan (profan) ayrımı dikkat çekmektedir. Öyle ki dinlerde kutsallık olgusu, Tanrı düşüncesinden daha köklü bir yere sahiptir. Semavi olmayan Budizm gibi dinlerde, Tanrı inancı olmamasına rağmen kutsal fikrinin varlığı bu durumun göstergesidir (Atasagun, 2006: 36). Monoteist dinlerde, kutsal ve profan ayrımının yapılabilmesi için kutsalın belirleyicilerinin neler olduğuna değinmek gerekir. Herhangi bir şeyin kutsal olup olmadığını belirleyen unsurlardan en önemlisi Allah'tır. Yaratıcının kendisi kutsal kabul edilmekle birlikte O'nunla ilişkisi olan varlıklara da kutsallık atfedilmektedir. Bu nedenle, herhangi bir varlık Allah'a yakınlık derecesine göre O'ndan

mükemmellik kazanır ve bu şekilde varlık kutsala ve kutsaliğe yaklaşmış olur (Güç, 2000: 252). Kutsalın tezahürü ile maddi dünyada somutlaşan dört ana olgudan bahsedilmekte olup bunlar; zaman, mekân, kişi ve nesnedir (Şeker, 2016: 45). Kutsalla teması bulunan bu olgular kutsalın sirayet özelliği aracılığıyla kutsallaşmakta ve bu durum ilahi bir güç ile temasın varlığının göstergesi olmaktadır (Dikbaş, 2020: 19). Ancak bir şeyin kutsal olarak kabul edilmesiyle, ona kutsallık atfedilmesi tümüyle birbirinden farklıdır (Güç, 2000: 246). Kutsalı anlamlandıran, idrak eden ve içselleştiren bir varlık olması sebebiyle kutsalın belirlenmesinde etkili diğer unsurun da insan olduğu görülmektedir (Güç, 2000:246). Psikososyal ve kültürel özelliğe sahip insan, yaşadığı fiziki dünyanın yanı sıra fizik ötesi dünyaya da bağlı kalarak kimi durumlar karşısında sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için kutsala yönelmişlerdir. Kutsalla bağ kurarken ona yakın bulduğu varlıklara da kutsallık atfederek kutsalın anlam çerçevesini genişletip, somutlaştırmışlar ve farklı uygulamalarla bunu sosyal bir kuruma dönüştürmüşlerdir. İşte bu kurum, veli inancı merkezinde oluşan türbe, yatır, mezar ve makamlara yapılan ziyaret olgusuyla açıklanabilir (Ak, 2018a: 99).

Ziyaret olgusunun kökeninde, Türklerin İslamiyet’i kabulünden önceki ilkel inanç sistemlerinden Eski Orta Asya Şamanizmi içerisinde yer alan atalar kültü bulunmaktadır (Çıblak, 2005: 161; Yeşildal, 2018: 51). Atalar kültüründe, topluma herhangi bir alanda öncülük yapmış önemli şahsiyetler kutsal sayılmıştır. Bu kültürün özünde yer alan kutsal sayılan kişinin kendisine tapınmak değil, onun öldükten sonra da ailesini koruyacağı, yardım edeceği, onu kötülüklerden koruyacağı inancından gelişen korku ve saygı ile karışık bir kabullenmedir (Ak, 2018a: 19). Külte göre bu şahısların ruhlarına kurban kesilmiş ayrıca onlara ait eşya ve mezarlar da kutsal kabul edilmiştir. İslâmiyet’in kabulüyle birlikte tasavvuf akımının yaygınlaşması sonucu bu kült, tasavvuftaki veli anlayışı etrafında şekillenerek veli kültürüne dönüşmüştür (Çıblak, 2005: 161). Sözcük anlamı olarak ‘veli’ ahabap, dost, arkadaş, yardımcı, komşu vb. anlamlarını ifade etmektedir. Evliya kelimesi ise ‘veli’ kelimesinin çoğuludur ve halk arasında tekil anlamda kullanılır (Özdemir, 2013:5). Tasavvufta ‘veli’; Allah’ı seven, dost edinen ve onun tarafından dost edinilen anlamında kullanılmıştır. Zamanla bu anlam genişleyerek, kendine özgü bir evrimleşmiştir (Ocak, 2010: 1). Bunun sonucunda veliler halk arasında peygamberlere özgü hususlar atfedilen şahsiyetler haline gelmişlerdir. Peygamberlere ait olağanüstü güçler ‘mucize’ olarak adlandırılırken, çoğunun bilinmeyen bir zamanda yaşadığı düşünülen bu evliyalara atfedilmiş olağanüstü güçler ‘kerâmet’ olarak adlandırılmıştır (Özdemir, 2013:5). Böylece kült haline gelen veli, yaşadığı toplumun değerlerini geleceğe aktaran bir görev üstlenmiş ve bu bilince sahip veli sıradanlıktan kurtularak halkın inandığı değerlerin somut bir tezahürüne dönüşmüştür (Çıblak, 2005: 161). Velilerin, var oldukları topluma ait dinî, ahlaki ve sosyal değerlerin bir kısmını ya da bütünü temsil ettiklerine inanılır (Menteş ve Cengiz, 2020: 85).

Günümüzde her ne kadar İslami tevhit inancı ile çelişiyor olduğu düşünülse de toplumumuzun kutsalın tezahür ettiği yerler olarak kabul ettiği yerlere yapılan ziyaretlerin İslam dini ve özellikle tasavvufi unsurlarla harmanlanarak farklı bir boyut kazandığı görülmektedir (Ak, 2018b: 96-97). Yapısal olarak ziyaret olgusu içerisinde yer alan inanç merkezleri “kutsalın bir tür tezahür ve yaşanış biçimi” şeklinde tanımlanmıştır (Günay, 2003: 25). Türbe, makam ve mezarlara yapılan ziyaretlere yönelik literatürlerde, ziyaret olgusunun anlamı çerçevesinde incelendiği pek çok çalışmaya rastlamak mümkündür. Örneğin, Oğuz (2007) ziyaret olgusu ile ilgili olarak kişisel tercihlere yönelik suçlayıcı kültür korumacılığından vazgeçilip türbe, yatır, mezarlık vb. mekânların kültür aktarımındaki rolünün önemine vurgu yaparak bu konuda yeni yaklaşımlar geliştirilmesini önermiştir. Ak’a (2018a) ait çalışmada, türbe ve tekke gibi ziyaret mekânlarının kültürel kimlik oluşumu ve toplumsal hafızanın devamlılığındaki rolü üzerinde durulmuştur. Çalışmada ayrıca toplumsal hafızanın devamlılığını sağlayan bu mekânların din, tarih ve kültür ile iç içe olduğu, ulusal kimlik, ulusal bilinç ve kültürel sürekliliği sağlayarak milletleşme ve biz bilincinin oluşmasına, kültürel kimlik inşasına ve sosyal bütünleşmeye katkısının olduğu vurgulanmıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan ve ziyaret olgusu içerisinde yer alan bu inanç merkezleri, Anadolu’nun farklı coğrafyalarında hâlen varlığını sürdürmekte ve bu ziyaretler çevresinde eski inanışların izlerini taşıyan çeşitli inançlara, uygulamalara ve törenlere rastlanmaktadır (Çıblak, 2005: 156).

1.1. İnanç Turizmi Kapsamında Türbe, Makam ve Mezar

İnsanlık tarihi boyunca farklı inanç sistemleri, farklı dinler ve gruplar var olmuştur. Bu inançların yayıldığı yollar ve mekânlar inananlar tarafından kutsal kabul edilerek geçmişten bugüne ziyaret edilmişlerdir. Bu ziyaret hareketliliğine bağlı olarak turizm formlarından biri olan inanç turizmi

kavramı ortaya çıkmıştır (Dikici ve Sağır, 2012, Çetin ve Kaymaz, 2013: 1174). Rinschede (1992:52), kaynağını çoğunlukla dinî motivasyonlardan alan ve dinî özelliği öne çıkan yerlere yapılan tüm seyahatleri, inanç turizmi olarak ifade etmektedir. Geçmiş ilk çağlara dayanan inanç motifli hareketlerin inanç turizmi kapsamında ilk örnekleri, hac amaçlı yapılan seyahatlerde görülmüştür (Türker, 2017:152).

İlkçağ ve orta çağ dönemlerinde dünyanın birçok yerinden farklı inanışlara sahip insanlar, uğradıkları baskılar nedeniyle hoşgörü anlayışı taşıyan Anadolu'ya sığınmışlardır (Başer ve Başçı, 2012: 432, Sezer ve Öztürk, 2014: 464). Bu durumun sonucu olarak, İslam inancının yüzyıllardır hüküm sürdüğü Anadolu coğrafyası, İslamiyet'in yanı sıra çeşitli dinlere ait eserlere sahip olmuş ve bu eserler günümüze ulaşarak turizme önemli ölçüde katkı sağlayacak bir tarihsel mirası oluşturmuştur (Başer ve Başçı, 2012: 432). İslamiyet'in kabulünden sonra yaygınlaşmasına katkı sunmak amacıyla Anadolu'nun dört bir yanına dağılan İslam bilginleri, veliler ve zatlar gönül fatihleri olarak kabul edilmişlerdir. Ayrıca onlar adına yapılan türbe, yadır, makam gibi sembolik mekânlar, dinî çekiciliklere sahip mekânlar olarak inanç turizmi olgusu içerisinde yer almışlardır (Özgen, 2012: 253). İlgili inanç merkezlerine yapılan ziyaretler, ermiş olduğuna inanılan şahısların aracılığı ile Allah'tan dertlerine çare dilemek düşüncesi çerçevesinde kendini gösteren bir tören (Özarslan, 2009: 301) olarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Söz konusu ziyaretlerin inanç turizmi açısından değerlendirilmesi bu ziyaret mekânları ve ziyaretlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunu da önemli kılmaktadır. İnanç turizmi açısından Türkiye'deki dinî çekiciliklerin dağılımını araştıran Okuyucu (2020), Türkiye'de inanç turizmine konu olan çekiciliklerin sırasıyla camiler, türbeler, kiliseler, medreseler ve külliyeler olduğuna dair kanıt toplamıştır. Çalışmada ayrıca semavi dinler açısından inanç turizmi çekiciliklerinin dağılımı da araştırılmıştır. Türkiye'de inanç turizmine konu olan çekiciliklerin ağırlıklı olarak İslam dinine özgü olduğu tespit edilmiştir. İslami açıdan inanç turizmi çekicilikleri sıralamasında türbelerin ikinci sırada olduğunu bulgulamıştır. Literatürde türbe, makam ve mezarlara odaklanılan farklı disiplinlerde yapılmış birçok çalışma olduğu görülmektedir. Örneğin, Sezer ve Öztürk (2014:464) Giresun ili Boztekke Köyü'nde yer alan Şeyh Keramet'in Türbesi'ne yapılan ziyaretleri yöre halkının algısı ve bakış açısıyla incelediği çalışmada, yöre halkının algılarını ve görüşlerini inanç turizminin geliştirilmesine yönelik önemli parametreler olarak vurgulamıştır. Türbe'nin bulunduğu bölgede yerel halkın inanç turizmine vermiş olduğu desteğin gelecek planlamalar için önemli olduğu bununla birlikte inanç turizminin bölgede gelişiminin yerel halka sosyal kültürel ve ekonomik açıdan olumlu etkisinin olacağı belirtilmiştir. Yenipınar'ın (2015) çalışmada ise, Mersin'in inanç ve kültürel miras turizmi potansiyeli değerlendirilmiş ve inanç turizmi potansiyeli ekseninde seçilen destinasyonların, dini ve kültürel ayırt edici özellikleri yerel hikâyelerle desteklenerek anlatılmıştır. Mevcut potansiyelin verimli kullanımı ve geliştirilmesine yönelik rol üstlenicileri teşvik etmek ve onlara destek sağlamak amacıyla önerilerde bulunulmuştur. Yılmaz ve Yılmaz'ın (2013) Erzurum kentinde bulunan ve hem mesire alanı hem de inanç turizmi kapsamında değerlendirilen Abdurrahman Gazi Türbesi'ne odaklandıkları çalışmada, Türbe'nin tanıtılması ve önemini ortaya çıkarılması için taşıma kapasitesinin belirlenmesi hedeflenmiş ve peyzaj yaklaşımının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Çalışmada ayrıca yerel halkın Türbe'ye yönelik rekreasyonel talepleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda Türbe alanının yetersiz alt yapı ve üst yapıya sahip olduğu inanç turizmi kapsamında tarihi çevre düzenleme yapılması gerekliliği belirtilmiştir. Bir kutsal ziyaret inancı ve çevresinde uygulanan pratiklere sadece ülkemizde değil, diğer coğrafyalarda da rastlamak mümkündür. Temizel ve Sarteveya (2021), Kazakistan'dan geçen İpek Yolu güzergâhında bulunan ve tarihi geçmişi nedeniyle önemli sayılan Taraz'da, inanç turizmi ve kültürel miras turizmi kapsamında değerlendirilecek Ayşe Bibi Türbesi, Balacı Hatun Türbesi ve Karahan Türbesi'ne yönelik sahip olunan algı ve farkındalıkları araştırmışlardır. Çalışma grubu olarak Taraz ve İpek Yolu konusunda çalışmalar yürüten 40 uzmanla yapılan görüşmeler sonucunda söz konusu Türbelerin Taraz için önemli birer turistik çekim gücü yarattıkları tespit edilmiştir.

3.Yöntem

Araştırmada amaca uygun olarak nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma sosyal bir olayı doğal ortam ve oluşumu içinde tasvir eden, "nasıl, niçin ve ne şekilde" sorularına yanıt arayan bir yöntemdir (Karataş, 2017:85). Çalışma evrenini Mersin merkez yerleşkesinde yer alan türbe, yadır ve mezar gibi somut mekânlar oluşturmuştur. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden, keşifsel alan araştırması yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle araştırma alanı ve kutsal mekân yerleri

tespit edilmiştir. Söz konusu mekânlar hakkında mevcut yazılı kaynaklar taranarak 25 mekâna ulaşılmıştır. Bu dinî mimari eserlerin adları şunlardır; Şeyh Ahmet Migrubi Türbesi, Melek Cafer Teyyar Makamı, Seyyidine Hıdır'ın Makamı, Seydil Hıdır Türbesi, Şih Mansur Türbesi, Şih Salih, Şeyh Hasan ve Musa Türbesi, Şeyh Sait Türbesi, Nebi Eyüp Türbesi, Hz. Hıdır Türbesi, Şih Muhammet Abbari Türbesi (Yeşil Türbe), Muğdat Dede Türbesi, Şih Yusuf Riddat, Bedril Gafir Türbesi (Seydna Hıdır Melek Cagfar Tıyyar Bedril Gafir), Seydi Hıdır Türbesi, Şih Muhrabi, Şih Mahmut, Şih Mensur, Şih Rızaki, Yalınayak Köyü Türbesi, Muhammed Tarsûsî, Camili Köyü Türbesi, Ali Rada Türbesi, Zeynel Abidin Hazretlerinin Kabri ve Şeyh Mesud ibn Hani Türbesi.

Nitel araştırmalar çoğunlukla görüşme ve gözleme dayalı yapılmakta ve çalışmada yol aldıkça kaynak kişilerden elde edilen görüşme ve gözlemlerin kendini tekrar etmesi nedeniyle büyük çapta, alanı geniş örneklemeye ihtiyaç duyulmamaktadır (Baltacı, 2019:373). Mersin merkez yerleşkesinde var oldukları tespit edilen yukarıda adları geçen türbe makam ve mezarlardan, buldukları bölgeyi temsil edebilecek nitelikte olanlar belirlenmiştir. Adres tespitleri yapılan bu kutsal mekânlar, mahalle bazında tasnif edilmiş ve ilgili mahalle muhtarlarıyla iletişime geçilerek en çok ziyaret edilen türbeler belirlenmiştir. Araştırma yapılacak mekânlar geneli temsil edeceği varsayılarak sayıca sınırlandırılmış ve toplamda 4 mekân hakkında araştırma yapılmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda çalışma, Nebi Eyüp Türbesi, Şih Muhammet Abbari Türbesi (Yeşil Türbe), Şih Salih Makamı (Yeşil Ziyaret), Muğdat Dede Türbesi hakkında bilgi sahibi oldukları belirtilen katılımcılardan toplanan bilgilerin derlenmesiyle oluşturulmuştur. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden, kartopu örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Kartopu örneklem yöntemi, konuya hâkim kaynak kişi aracılığı ile görüşme yapılacak bir sonraki kaynak kişinin belirlenmesi şeklinde gerçekleştirilen, zincirleme örneklem oluşturma işlemidir (Kılıç, 2013: 44-45). Kartopu örneklem yöntemi kapsamında kutsal türbe, makam ve mezarların olduğu mahalle muhtarlarından randevu alınarak, kutsal mekânları ziyaret eden ve hakkında bilgisine başvurulacak mahalle sakinleri arasından bilgi kaynağı olacak katılımcılar belirlenmiştir. Mahalle halkı birbirlerini tanıdığı için görüşme gününde, bazen konu hakkında bilgi sahibi birkaç ailenin bir araya gelmesiyle daha rahat bir ortamda ve daha fazla bilgi paylaşımı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerden oluşan çalışma grubu, bu araştırmanın örneklemi teşkil etmektedir. Daha önceden belirlenen sorularımızın dışında katılımcılardan da farklı bilgiler edinme olanağı yaratılmıştır. Çalışmada toplam 20 örneklem grubu ile görüşme gerçekleştirilmiş ve araştırmaya katılanlar K1-K20 şeklinde kodlanmıştır. K15 numaralı katılımcı görüşmeyi kabul ettikten sonra isminin ve görüşmenin paylaşılmasını istemediğini belirtmiştir. K15 numaralı katılımcıya ait görüşme formu araştırmadan çıkarılmıştır.

Nitel araştırmalarda veri toplama çoğunlukla gözlem, görüşme, doküman ve söylev analizi gibi teknikler yoluyla yapılmaktadır (Baltacı, 2019:369). Bu çalışmada veri toplama tekniği olarak görüşme; veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış bireysel görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerde katılımcılara yönelik sosyo-demografik özellikleri içeren kişisel soruların yanı sıra, araştırmanın amacına uygun olarak şu sorulara cevap aranmıştır;

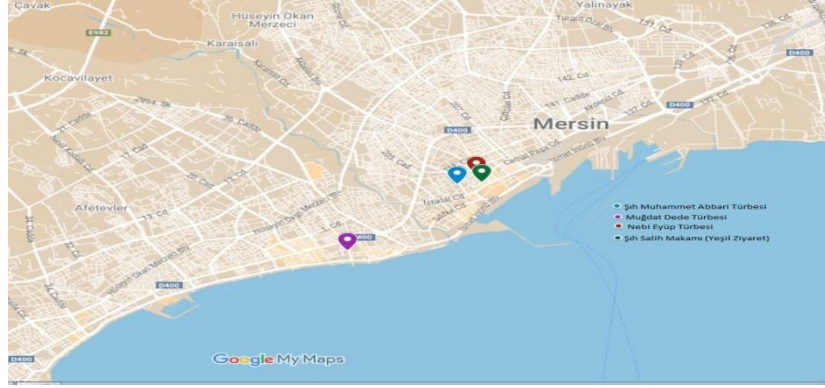
S1. “.....Türbesi'ne/makamına/mezarına yapılan ziyaretlerde, ziyaretçiler tarafından gerçekleştirilen uygulamalar hakkındaki gözlemleriniz nelerdir?”

S2. “.....Türbesi'ne/makamına/mezarına gelen ziyaretçilerin eğitim durumları, yaş ortalamaları, mezhepleri, ekonomik durumları ve ziyaretçi sayıları hakkındaki gözlemleriniz nelerdir?”

Ayrıca görüşmelerle elde edilen veriler, türbe ve ziyaret yerlerindeki gözlemler, doküman analizi ve türbelerin yer aldığı fotoğraflar ile desteklenmiştir. Kaynak kişilerin; fotoğraf çekme, görüntü ve ses kaydı alma gibi konularda duyarlı olmaları nedeniyle çalışmayı destekleyecek görsel malzemeler sınırlandırılmıştır. Kutsal alanların yer aldığı mahallelere sık gidilmiş ve katılımcılarda güven yaratılmıştır. Görüşmeler 11 Haziran- 17 Haziran 2021 tarihleri arasında, 30-35 dakika aralığında sürdürülmüştür. Kaynak kişileri araştırma hakkında görüşmeye ikna edebilmek, görüşme esnasında karşılıklı güven ortamı yaratabilmek ve bilgilerin samimi bir şekilde paylaşılmasını sağlayabilmek için çalışmada ses kaydı alınmamış, sadece izin alınabilen kaynak kişilerle fotoğraf çekimi yapılmıştır. Görüşmeler önceden hazırlanmış taslak görüşme formuna, görüşmenin akıcılığını bozmamak için kısa ve hatırlatıcı kelimelerle not edilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşme ve gözlem sonucunda elde edilen veriler katılımcılarla paylaşmış onayları alınmıştır.

4. Bulgular

Bulgular Araştırmaya konu olan dinî türbe ve mekânlara, kitap, yazılı kaynak ve araştırma alanındaki gözlemler, mahalle muhtarları ve mahalle halkı ile yürütülen yüz-yüze görüşmelerden elde edilmiştir. Bulgular her ziyaretgâh ve Türbe isminin en bulgular aşağıda, ziyaret mekânlarının isim başlıklarının alt metinlerinde sunulmuştur.

Şekil1. Çalışma Alanı Konum Haritası

4.1. Nebi Eyüp Türbesi

Mersin Akdeniz İlçesi, Mahmudiye Mahallesi'nde, 4813 numaralı sokak ile Soğuksu Caddesi arasında kalan bölümde, eski muhtarlık yanında, Akel Camisi'ne yaklaşık 25 metre uzaklıkta binalar arasında kalan bahçe içerisinde yer alan Türbe, 11.06.2021 tarihinde ziyaret edilmiştir (**Foto 1; Foto 2**). Bahçe, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün Parsel sorgulama programına göre 260 metre karelik alanı kaplamaktadır. Bahçenin yanında yer alan 685 metre karelik içinde eski muhtarlık binasının da bulunduğu bazı metruk binaların Akdeniz Belediyesi tarafından yıkılarak taziye, ziyaret alanı, kurban kesim alanı olarak ziyaret alanına kazandırılması planlanmaktadır (K1). Türbe'nin mevcut görünümü nispeten bakımlı olup Türbe'nin günlük temizliği, mahalle sakinlerinden Bülent Tokbaş tarafından gönüllü olarak yerine getirilmektedir (K1, K2, K3, K4, K5). Türbe'ye, Soğuksu Caddesi üzerinde yer alan siyah boyalı, iki kanatlı, üzeri parmaklıklı ve dikenli telle çevrili demir bir kapıdan giriş yapılmaktadır. Bu siyah demir kapı üzerinde yer alan tabelada "Bakım onarım ve peyzaj düzenlemesi Akdeniz Belediyesi tarafından yapılmıştır" yazısı dikkat çekmektedir. İki bina arasında yer alan demir kapı, yaklaşık 1,5-2 metre eninde 25-30 metre uzunluğunda bir koridora açılmakta olup koridordan sonra geniş bir avluya girilmektedir. Avlu içerisinde Türbe'nin bulunduğu bahçeye girişte yine iki kanatlı, etrafı 1,5 metre duvar ve üzeri yaklaşık 50 cm yüksekliğinde ferforje parmaklıklarla çevrili yeşil boyalı demir bir kapıyla karşılaşılmaktadır. Bahçe alanının zemini kilit taş ile döşenmiştir. Bahçe girişinin sağ tarafta kurban kesim alanı ile girişin solunda iki gövdeli ağaçlar vardır. Yaklaşık 260 metre kare alana sahiptir. Türbe'nin dış cephesi 120 santimetre yüksekliğindeki duvarın dış cephesi turkuaz renkli fayanslarla kaplıdır. Türbe içindeki makama yaklaşık 190 santimetre yüksekliğinde süslemeli tek kanatlı siyah demir bir kapıdan girilmektedir. Bu kapı üzerinde "Nebi-Eyüp Türbesi" yazılı bir tabela ile Arapça harflerle vektörel çizimli Besmele yazılı bir tabelası vardır. Türbe'nin çevrili olduğu demir parmaklıkların girişinde de sağda ve solda olmak üzere birer altın renkli aslan figürü heykel ve bilgi amaçlı kayıtların yer aldığı mermer taşlarla bezenmiştir. Sağ taraftaki mermer taş üzerinde "Bu Türbe Mersin eşraflarından Abdurrahman oğlu Mehmet Azmi Damla'nın öncülüğünde tezinat ustası Sami Şahin'in katkıları ile heykeltıraş Mehmet Kabak tarafından yapılmıştır. Haziran 2004" ifadesi yer almaktadır. Makamın bulunduğu arsa önceleri parseller halinde vatandaşlara ait iken mahalle sakinlerinden Mehmet Azmi Damla'nın zâtı rüyasında görmesi üzerine Türbe'yi yaptırdığı söylenmektedir (K1, K3). Türbe'nin yüksekliği yaklaşık 2,5 metre olup üzerinde 2 metre çaplı 1,5 metre yüksekliğinde beyaz boyalı metal bir kubbe bulunmaktadır. Kubbe üzerinde yeşil renkli hilal göze çarpmaktadır. Makamın etrafı da yaklaşık 50-60 cm yüksekliğinde ferforje parmaklıklarla çevrili olup her parmaklık şamdan görevi yapmak üzere ucu çivili şekildedir. Makamın bulunduğu yapının içinde çini süslemeler bulunmakta ve üzeri yeşil bez ile örtülmüştür. Türbe'nin çevrili olduğu demir parmaklıkların girişinde yer alan kayıttaki **Türbenin Öyküsü:**

“Rivayet odur ki zati muhterem Nebi Eyüp, 14. yüzyılda Horasan’da dünyaya gelmiştir. Hallac-ı Mansur felsefesinden etkilenmiştir. Ahmet Yesevi Dergâhında Hacı Bektaşî Veli ile birlikte ders alıp dara ulaşmış Hacı Bektaşî Veli’den 10 yıl sonra Hacibektaş ilçesine yerleşmiştir. Hacı Bektaşî Veli Dergâhında ömrünü tamamlamış, altı ay süreyle bu Türbe’nin bulunduğu alanda Arap cemaatinin konduğu olarak kalmıştır.” ifadesi yer almaktadır. Türbe’de mezar yerine, adı geçen kişiye ithaf edilmiş makam bulunmaktadır (K1, K2, K5). Makam 150 yıldan daha uzun süredir şimdiki yerinde durmaktadır (K3). Türbe’nin maneviyatı ile ilgili olarak K3 katılımcı;

“Otuzlu yaşlarımdaydım. Bir dönem maddi sıkıntıya düştüm. Düştüğüm maddi sıkıntıdan kurtulabilmek için at yarışı oynamaya başladım. Yine at yarışı oynadığım bir gün iş yerimin arkasındaki bu Türbe’de inşaat çalışması olduğunu gördüm. Öğlen gibi telefonum çaldı, arayan babamdı. Babam “Oğlum, Türbe’de çalışma var, çalışanlar aç susuz, onlarla ilgilen sevaptır” dedi. Ben de babamın sözünü tutup, çalışanlara yiyecek ve içecek götürdüm. Ertesi gün oynadığım şans oyunundan yüklü bir para kazandım ve borçlarımı kapattım” demiştir.

Türbenin Ziyareti Pratikleri (ritüelleri): Halkın türbe ziyaretlerinin en önemli nedenlerinden biri; Türbe’ye çocuk sahibi olma, iş, eğitim, kısmet bulma, mal sahibi olma, sıkıntılardan kurtulma ve şifa bulma vs. her tür dilekte bulunmaktadır. Bazen de büyü ve muska bozmak amacıyla da ziyaret edilmektedir (K3). Ziyaretin özel bir günü ya da saati olmamakla birlikte cuma günleri, kandiller ve ramazan ayında sıklıkla ziyaret edildiği bilinmektedir. Ziyaretçiler inançları doğrultusunda Türbe’de mum, buhur yakma, Türbe başında dua edip Türbe’ye el yüz sürme gibi uygulamalar yapmaktadır (K1, K2, K3, K4, K5). Makamın bulunduğu yer ve makamın çevresinde şükür namazı kılınmaktadır. Makamın başucunda Fatıha ve 3 İhlas duası ya da istenilen dua okunarak Türbe’de yatan kişinin yüzü suyu hürmetine diyerek Allah’tan dilek dilenmektedir (K5). Evlenecek yaştaki genç kızlar ve yeni doğan çocuklar için makamın üzerindeki örtüden parça kesilmekte ve okunan bez parçaları ellere bağlanmaktadır. Evlendikten sonra ise, bu bez parçası ellerden çıkarılarak çeyiz sandıklarında saklanmaktadır (K2, K5). Ayrıca 7 yaşına kadar saçı uzatılan adaklı çocukların saçlarının Türbe’ye getirilen berber tarafından kesildiği, kesilen saçın bir havlu içerisine konulduğu, gelen ziyaretçilerin bu havluya para koyduğu ve saç ile birlikte paranın bulunduğu havlunun berbere verildiği şeklinde uygulamalar da yapılmaktadır (K5). Mali durumu iyi olan ziyaretçiler, Türbe’nin bahçesinde adak kurbanları kesmektedirler. Adak kurbanı etinden Türbe bahçesine kurulan ocaklarda yemekler pişirilmekte ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır. Genellikle küçükbaş ve kümes hayvanları adak olarak kesilmektedir. Taziye evi olarak ta kullanılan Türbe ’de, hayır amaçlı evde yapılarak getirilen yemekler de dağıtılmaktadır (K2, K3, K5). Ziyaretçileri çoğunlukla 40 yaş ve üzeri kadınlardan oluşmaktadır. Ziyaretçilerin eğitim ve ekonomik durumları çeşitlilik göstermektedir. Genellikle Arap alevi vatandaşlar tarafından ziyaret edilen Türbelerin varlığından haberdar olan yakın çevredeki konu komşuların da bu ziyaretlere katıldığı bilinmektedir (K1, K2, K3, K4, K5). Ancak, ziyaretçi sayılarının giderek azaldığı ifade edilmiştir (K3).

Foto 1. Nebi Eyüp Türbesi, C. Yücel, 2021.

Foto 2. Nebi Eyüp Türbesi, C. Yücel, 2021

4.2. Şih Salih Makamı (Yeşil Ziyaret)

Mersin Akdeniz İlçesi Çankaya Mahallesi 4738 sokak ile 108. caddenin kesiştiği noktada kaldırım üzerinde yer almaktadır. Şih Salih Makamı 12.06.2021 tarihinde ziyaret edilmiştir (Foto 3; Foto 4). Şih Salih’in mezarı, şu anda sit alanı olarak ilan edilmiştir. Çankaya Mahallesindeki eski bir

evin bahçesinde yer almaktadır. Evin sahibi, ziyaretçilerin evine girmesi, yakılan mum/buhur kokularından rahatsızlık duyduğu için kaldırım üzerine taşıtmıştır (K6, K7, K8, K9, K10, Öz, 2008: 84). Mermerden yapılmış bir sandukanın üzerine, halk arasında çuha olarak adlandırılan yeşil bir örtü örtülmüştür (K7). Mermer sandukanın üzerinde “Daim Allah Merhametine Muhtacız”, “Şih Salih Hz. Ruhuna Fatiha” yazıları olup mum yakmak için yapılmış açıklıklar yer almaktadır (K8). Makamın temizlik ve bakımı, mahalle halkı tarafından gönüllülük esasına uygun olarak dönüşümlü yapılmaktadır. **Şih Salih Makamının Hikâyesi;** Günümüzde sit alanı ilan edilen eski evin, bir zamanlar medrese gibi kullanıldığı ve Şih Salih’in burada ders veren bir Din Bilgini olduğu dile getirilmiştir (K8). Şih Salih’e ait geçmişten bugüne ulaşmış halk söylemleri çok olmamakla birlikte, çevre halkından din bilginini rüyasında görenlerin olması nedeniyle evliya olduğuna inanılmıştır (Öz, 2008: 87).

Türbenin Ziyaret pratikleri (ritüelleri); Türbe her türlü dilek sahibi tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretin özel bir günü ya da saati bulunmamakla birlikte cuma günleri daha çok ziyaretçisi çekmektedir (K7, K10). Ziyaretçiler makamda buhur yakmak, makama el yüz sürmek, makamı öpmek, dua etmek, çuha adı verdikleri yeşil örtüden parça kesmek gibi uygulamalar gerçekleştirmektedirler. Yeşil örtüden kesilen parçaları bolluk getirmesine inananlar, cüzdanlarında taşımaktadırlar. Makam başında Allah’tan hayırlı kısmet dileyen ve adak adayan genç kızlar, dilekleri gerçekleştiği zaman adaklarını yerine getirdikten sonra, yeşil örtüden parça kesip çeyiz sandıklarında saklamaktadırlar (K7, K8, K11). Makamda gelir durumlarıyla orantılı olarak kanlı adak da adanmaktadır. Dileğin gerçekleşmesi durumunda adaklık hayvanları parça et ya da yemek olarak ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır. Ziyaretçi profili çoğunlukla 40 yaş ve üzeri kadınlardan oluşmaktadır. Ziyarete gelenlerin sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Gençler ziyaret inancını eskisi kadar benimsememektedir (K7, K9, K10, K11). Çoğunlukla Arap Alevi vatandaşlar tarafından ziyaret edilen makama gelen ziyaretçilerin eğitim durumları ve ekonomik durumları çeşitlilik göstermektedir. (K11, K12, K13, K14). Makamı bilerek ziyarete gelenler dışında kaldırım üzerinde olması nedeniyle yoldan geçenler tarafından da ziyaret edilmektedir (K11). Yoldan geçenlerin makam başında dua okudukları gözlemlenmiştir (K10)

Foto 3. Şih Salih Makamı, C. Yücel, 2021

Foto 4. Şih Salih Makamı, C. Yücel, 2021

4.3. Şih Muhammet Abbari Türbesi (Yeşil Türbe)

Mersin Akdeniz İlçesi, Bahçe Mahallesi, Burhan Felek Caddesi üzerinde yer alan halk arasında Yeşil Türbe olarak da bilinen Türbe 12.06.2021-17.06.2021 tarihlerinde ziyaret edilmiştir (Foto 5; Foto 6). Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü’nün Parsel sorgulama programına göre yaklaşık 100 metre karelik bir alan içerisinde yer almaktadır. Nispeten bakımlı görünen Türbe’nin bakımıyla mahalle sakinlerinden Şafak Uyanık gönüllü olarak ilgilenmektedir. Türbe’nin arka tarafında adını bu ziyareten alan Ziyaret Parkı bulunmaktadır. Türbe’nin Burhan Felek Caddesi üzerinde yer alan ferforje demir parmaklıklı, yaklaşık 2 metre yüksekliğinde, koyu yeşil giriş kapısı ziyaretçilere kapatılmış durumdadır. Kapı üzerinde “Şih Muhammet Abbari İsa Oğlu Nihat Güverti tarafından yaptırılmıştır. 30-6-1991” yazılı mermer tabela bulunmaktadır. Türbe bir bahçe içerisinde yer almakta olup bahçeye giriş cadde üzerinde bulunan ve kaldırıma denk gelen, güney doğu yönündeki ferforje kapıdan yapılmaktadır. Bahçe alanına girildiğinde yerlerin kare şeklindeki işlemeli karo taşlarla döşeli olduğu görülmektedir. Bahçe içinde yaklaşık 25 metre karelik alan üzerinde yer alan Türbe’nin 2 metreye yakın yükseklikteki duvarları, kesme taştan yapılmıştır. Türbe duvarının üzerinde, yüksekliği yaklaşık 2-2,5 metre olan metalden yapılmış koyu yeşil boyalı kubbe mevcuttur. Türbe’den makama giriş, tahmini 1,70 metre yüksekliğinde, üzeri sundurmayla kaplı kapıdan yapılmaktadır. Sundurmanın

bulduğu giriş alanı yaklaşık 2 metre uzunluğunda 1 metre genişliğinde olup girişin sağında ve solunda toprak alan içerisinde küçük ağaçlandırmalar bulunmaktadır. Ayrıca bu girişin saksı çiçekleri peyzajı yapıldığı görülmektedir. Türbe'nin giriş kapısı üzerinde Belediye tarafından yapılmış "Bismillahirrahmanirrahim" "İçeride mum yakmayınız" yazılı bir tabela mevcuttur. Türbe bahçesinin ortasında peyzaj amaçlı ahşaptan yapılmış kuyu, makaraya sarılı ip ve ucunda yine ahşaptan bakraç yer almaktadır. Bahçe alanında ziyaretçiler için bir çeşme ve banklar mevcuttur. Bahçenin arkasında batı yönüne düşen alanın ortasında hayvan kesimi için bir adet çengel bulunmaktadır. **Hikâyesi;** Şih Muhammed Abbari Türbesi'nde mezarı bulunan zatın, 1800'lü yıllarda yaşamış, Mersin eşrafından Cemil Cömert'in büyük dedesi olduğu söylenmektedir (Öz, 2008: 98). Türbe'nin bulunduğu arazinin sahibi olduğuna ve bulunduğu yerde imamlık yaptığına inanılmaktadır (K11). Türbe'nin maneviyatı ile ilgili K4 katılımcının anlatımıyla;

"Konya'da ruhsal rahatsızlık yaşayan bir genç kız ailesi ne kadar ilgilense de sağlığına kavuşamamış. Bir gece genç kız rüyasında, adının Abbari olduğunu söyleyen bir dedenin kendisini Türbesine (mezarına) çağırdığını görmüş. Rüyasını ailesine anlatmış, eğer bu dedenin Türbesine giderse iyi olacağına inandığını söylemiş. Aile de kızlarını dinlemiş, Türbeyi araştırmaya başlamışlar. Türbe'nin nerede olduğunu bulmuşlar ve bu Türbe'ye getirmişler. Kız perşembe ve cuma akşamı bu Türbe'de gecelemiş. Cumartesi günü aile kızlarını almaya geldiklerinde kızlarının sağlığına kavuşup iyileştiğini görmüşler."

Türbenin ziyareti pratikleri (ritüelleri); Türbe her türlü dilek sahibi tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretin özel bir günü ya da saati bulunmamakla birlikte cuma günleri ve Ramazan ayında daha çok ziyaretçisi bulunmaktadır (K11, K12, K14). Ziyaretçiler Türbe'de buhur yakmak, dua etmek, şükür namazı kılmak, Türbe'de geceleme, mezarın başında Kur'an-ı Kerim Okumak ve Yasin-i Şerif okumak, sandukaya el yüz sürmek gibi uygulamalar gerçekleştirmektedir (K11, K12, K13, K14). Önceleri mum yakma uygulaması da yapılmakta (Öz, 2008: 99) iken ziyarete gelenlerin dikkatsizlikleri nedeniyle karşı karşıya kalınan yangın tehlikesinden sonra Türbe'de bu uygulama yasaklanmıştır. Öz (2008: 99) çalışmasında, sanduka üzerine serili yeşil örtüden parçaların kesilerek pencere parmaklıklarına ve Türbe bahçesindeki ağaca asıldığına yönelik uygulamalar yapıldığını belirtmişse de alanda yapılan gözlemlerde asılı herhangi bir bez parçasına rastlanılmamıştır. Bu durum zamanla ziyaret uygulamalarında değişiklikler olduğunu göstermektedir. Ziyaretçilerin gelir durumlarıyla orantılı olarak Türbe bahçesindeki kesim alanında daha çok küçükbaş ve kümes hayvanları adak olarak kesilmektedir. Önceleri Türbe bahçesinde ocak kurularak adak hayvanlarının etinden yemekler pişirilip hayır amacıyla dağıtılırken günümüzde yemekler çoğunlukla evde yapılarak Türbe'ye getirilmekte ve hayır amacıyla dağıtılmaktadır (K11, K12, K14). Arap halk tarafından genellikle adak kurbanı etinden yapılan hayır çorbası (Etten yapılan muhallebi kıvamında çorba) adı verilen çorba dağıtılmaktadır (K12).

Ziyaretçi profili çoğunlukla 40 yaş ve üzeri kadınlardan oluşmaktadır. Genellikle Arap Alevi vatandaşlar tarafından ziyaret edilmekte olup ziyaretçilerin eğitim durumları ve ekonomik durumları çeşitlilik göstermektedir. (K11, K12, K13, K14). Türbe'yi bilerek ziyarete gelenler olmakla birlikte cadde üzerinde olması nedeniyle daha çok yoldan geçenler tarafından saygı amacıyla ziyaret edilmektedir (K11).

Foto 5. Şih Muhammed Abbari Türbesi,
C. Yücel, 2021

Foto 6. Şih Muhammed Abbari Türbesi,
C. Yücel, 2021

4.4. Muğdat Dede Türbesi

Mersin ili Yenişehir ilçesi Gazi Mahallesi 1325 numaralı sokakta bulunan Türbe, 15.06.2021 ve 17.06.2021 tarihlerinde ziyaret edilmiştir (Foto 7; Foto 8). Türbe 645,04 metre karelik giriş alan ile makamın bulunduğu alanı da içine alan 693,94 metre karelik iki parselden oluşmaktadır. Bitişindeki “Hz. Mikdad B. Esved Camii”ne adını vermiştir. Türbe bir makam olmakla birlikte, halk arasında Muğdat’ın bu alanda şehit düştüğü ve mezarının da burada olduğuna dair yaygın bir inanış bulunmaktadır (Çıblak Coşkun, 2013: 1208). Oldukça bakımlı ve temiz olduğu görülen Türbe’nin bulunduğu alana girişte ve Türbe’nin arkasında geniş birer bahçesi mevcuttur. Girişteki bahçenin sağ tarafında Türbe’nin bakımı ile ilgilenen Kader Mansuroğlu ve Hülya Dikli isimli iki kız kardeşin kaldığı şahsa ait küçük bir ev göze çarpmaktadır. Ayrıca şu an kullanımına izin verilmeyen üç adet ocak yeri, betondan yapılmış masa ve oturma yerleri, adak kesim yeri ve bir adet çeşme mevcuttur. Çeşitli ağaçların bulunduğu ön bahçeden Türbe alanına, demir bir kapıdan geçiş yapılmaktadır. Oldukça bakımlı görünen Türbe ve makama iki giriş bulunmaktadır. Yeşil ve beyaz boyalı Türbe, tek kubbelidir. Türbe’nin makamının başucunun arkasında, tütsü ve mum yakmak için ocak bulunmaktadır. Türbe’nin arka bahçesinde erkek ve kadınlar için tuvalet, oturma alanları ve abdest alma yerleri mevcuttur. Türbe önceleri piknik alanı olarak da kullanılmakta iken bugün bu tür rekreasyonel faaliyetlere izin verilmemektedir. **Hikâyesi;** Adı yazılı metinlerde “Mikdad b. Amr” olarak belirtilen Muğdat’ın, Esved b. Abdüwegüs tarafından evlat edinilmesi nedeniyle kendisine “Mikdad b. Esved” de denilmektedir. Hz. Muhammed’in yanında savaflara katılmış, bu savaflarda peygamberin okçularından biri ve Mekke topraklarında İslamiyeti ilk seçenlerden biri olmuştur. Peygamberimizle katıldığı Bedir Savaşı’nda az sayıdaki süvariden biri olmuş, ellerinden birini bu savaşta kaybetmiştir. Kendisi bu nedenle İslâmın ilk süvarisi kabul edilmiş ve “Farisü Resûlillah” lakabını almıştır. Hz. Muhammed Muğdat’ı, amcası Zübeyir’in kızı Dubâa ile evlendirmiştir. Hz. Muhammed’in ölümünün ardından kendini gösteren halifelik çatışmalarında Hz. Ali’nin yanında yer almıştır. Medine’nin kuzeybatısında yer alan Cürf’te, milâdi 653 yılında yetmişli yaşlarında vefat eden Muğdat Medine’ye getirilmiştir. Hz. Osman tarafından kaldırılan cenaze namazından sonra Baki Mezarlığı’na defnedilmiştir (Çıblak Coşkun, 2013:1207). Bununla birlikte yapılan derlemelerde onun kim olduğu ile ilgili birçok rivayet bulunmaktadır. Türbe’de yatan zatın keramet sahibi olduğuna dair K16 numaralı katılımcının anlatılarından biri şu şekilde:

“İki genç cuma günleri Türbe’ye gelip namaz kılan insanlarla dalga geçiyorlardı. Allah tarafından Muğdat Dede bu gençlerden birinin rüyasına giriyor ve onu rüyasında boğuyor. Gördüğü kâbustan etkilenen bu genç gördüğü kötü rüyayı arkadaşına anlatıyor. O rüyadan sonra iki genç Muğdat Dede’nin onunla dalga geçtikleri için kızdığını düşünüp korkmuşlar, onun evliya olduğuna inanmaya başlamışlar. O iki genç hâlâ Türbe’ye gelip namaz kılıp Allah’a tövbe ediyorlar.”

K16 numaralı katılımcının Türbe ile ilgili anlatılarından bir diğeri ise şu şekildedir:

“Ben ve kız kardeşim, Türbe’nin içinde kutsal saydığımız ateş üstünde bir şeyler pişirmek isteyen ailenin bu isteğini uygun görmedik. Biz rıza göstermedik diye aile kavga çıkardılar. Türbe bahçesinde uygunsuz kelimelerle bize bağurdılar, sonra da çıkıp gittiler. Onlar Türbe’den çıktuktan biraz sonra, bize bağurdıklarında durdukları tarafta, Allah tarafından bir ateş topu oluştu, bizimle kavga ederken altında durdukları ağaca çarptı. Ağacın dalı kırılıp düştü.”

K16 numaralı katılımcıya göre ailenin Türbe’den çıkmış olması onları büyük bir felaketten korumuştur. Türbe’ye saygısızlık yapmanın, Muğdat Dede’ye saygısızlık anlamına geldiğini ve evliyanın uyarılarla kendini gösterdiği aktarılmıştır. Çocukluğundan beri bu Türbe’ye geldiğini belirten K17 numaralı katılımcı yaşadığı deneyimi şöyle aktarmıştır.

“Ailemle birlikte Türbe ziyaretine gittiğim gün, bir hırsızlık olayı gerçekleşti. Türbe’yi ziyarete gelenlerden birinin cebinden para çalan hırsızın elini, parayı çaldıktan hemen sonra arı soktu. Hırsızın can havliyle parayı atıp kaçtığını gördük.” K17, evliyanın mazlum ve masumları koruduğuna inandığını dile getirmiştir.

Türbenin ziyareti pratikleri (ritüelleri); Türbe her türlü dilek sahibi tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretin özel bir günü ya da saati bulunmamakla birlikte Perşembe ve cuma günleri, Kandiller, Ramazan ayı, Hıdırellez ve sınavlardan önceki günlerde ziyaretçi sayısı artmaktadır (K7, K10).

Ziyaretçiler makamda buhur yakmak, makama el yüz sürmek, makamı öpmek, makam etrafında dönmek, dua etmek, şükür namazı kılmak gibi uygulamalar gerçekleştirmektedir. Bu uygulamalar farklı şekillerde gerçekleştirilmekte olup K20 numaralı katılımcı, makama iki giriş bulunduğunu, sağdan makama girilip, soldan çıkıldığını, makamın başucunda dua edildikten sonra makamın

arkasındaki ocakta mum yakarak dileklerin dilendiğini ayrıca nazardan ve rehavetten kurtulmak için buhur yakıldığını dile getirmiştir. Cuma namazlarından sonra evlenme çağına gelmiş kızlar ve erkekler için yakınları tarafından kilit açma uygulaması da bulunmaktadır (K16, K17, K18, K19, K20). Genç kız ya da erkeğin yakını tarafından asma kilit alınarak kilitli bir şekilde Cuma namazından çıkan ilk kişiden dua ile kilidin açması istenmektedir. Dua eşliğinde açılan kilit açık haliyle suya atıldıktan sonra kısmetinin kapalı olduğu düşünülen genç kız ve erkeğin kısmetinin bu şekilde açılacağına inanılmaktadır (K18). Öz (2008:104) çalışmasında, Türbe yanındaki ağaçlara, makamın başucuna ve Türbe'nin kolonlarına bez bağlandığı, bu bezlerin çoğu zaman evliya mezarı üzerinde yer alan yeşil renkli örtüden kesildiği belirtilmiştir. Ancak bugün Türbe'nin herhangi bir yerine bez bağlanmasına ve yeşil örtüden parça kesilmesine izin verilmemektedir (K16). Dileklerinin gerçekleşmesi için Türbe'ye gelenler, burada yatan evliyanın yüzü suyu hürmetine Allah'a dua etmektedirler (K17). Makama ayakkabı ile girilmemektedir. Makamda dileklerin gerçekleşmesi için oruç tutmak, çocuklarda belirli bir yaşa kadar saç uzatmak, öksüz, yetim sevindirmek gibi adaklar adanmaktadır. Dilekler gerçekleşince zaman geçirilmeden adaklar yerine getirilmektedir. Makamda gelir durumlarıyla orantılı olarak kanlı adak da adanmaktadır Türbe bahçesinde yemek pişirilmesine izin verilmediğinden dileğin gerçekleşmesi durumunda adaklık hayvanlar parça et ya da Türbe dışında yapılmış yemek olarak ihtiyaç sahiplerine dağıtılmaktadır (K16).

Her yaşta ziyaretçisi bulunan Türbe, daha çok kadınlar tarafından ziyaret edilmektedir (K17, K18, K20). Her tür mezhebe mensup vatandaşlar tarafından ziyaret edilen makamın ziyaretçilerinde eğitim durumu ve ekonomik durum çeşitlilik göstermektedir. Türbe'ye özellikle ziyaret amacıyla gelenler olmakla birlikte yanı başında adını verdiği camiden çıkanlar tarafından da oldukça fazla ziyaretçisi bulunmaktadır (K16). Türbe, bulunduğu çevrenin yanı sıra tüm il genelinden, başka kentlerden ve yurt dışından da ziyaretçi çekmektedir (K16, K18, K19, K20).

Foto 7. Muğdat Dede Türbesi, C. Yücel, 2021

Foto 7. Muğdat Dede Türbesi, C. Yücel, 2021

5. Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda, çalışmaya konu olan türbelerde uygulanan pratiklerin, bir birine benzer olduğu, ancak küçük farklılıkların da olduğu bulgulanmıştır. Türbelerdeki mekânların ziyaretçi profilinin 40 yaş ve üzeri kadınlardan oluştuğu, eğitim ve ekonomik durumlarının çeşitlilik gösterdiği görülmüştür. Türbe ziyaretlerinin özellikle cuma günleri ve dinî bayramlarda yoğun olmak üzere, yılın hemen her gününde yapıldığı gözlenmiştir. Ziyaretçilerin daha çok Arap Alevisi (Nusayri) vatandaşlar olduğu bulgulanmıştır. Saptanan bulgular Mersin'deki ziyaret yerlerini halk Bilim bakış açısı ile inceleyen Öz'ün (2008) bulgularıyla örtüşmektedir. Kayadelen'in (2019:402) çalışmasında, Arap Alevilerin inancında ziyaretlerin önemli bir yere sahip olduğunu belirtilmiş olması, çalışmaya konu olan mekânların daha çok Arap Aleviler tarafından ziyaret edildiğine dair bulguyu desteklemektedir. Togayhan (2008: 254) bugün hâlâ varlığını sürdüren Arap Aleviliğine (Nusayrılık) ait farklı inanç tasavvurlarının, toplumda olduğu gibi kültürel inanışların kültürel ve sosyal değişimler sonucundaki tezahürü olduğuna dikkat çekmiştir. Alevilik ile Türklerin eski dini ve Şamanizm arasında bir ilişki olup olmadığını araştıran Yılmaz (2014) çalışmasında, Alevilerin eski Orta Asya dinlerine ait bazı uygulamaları İslam dini ile sentezlediklerini ve bu nedenle Alevilik ile Eski Türk inancı ve Şamanizm arasında sıkı bir ilişki olabileceğini vurgulamıştır. Adana'da yaşayan Nusayriilerin, ölüm ve ziyaret konusundaki inanç ve pratikleri konusunda çalışma yapan Çağınlar (2002), Nusayrilere ait inanış ve pratiklerin Orta Asya'da şamanist inançtaki pratik ve inanışlarla benzerlik taşıdığına dair kanıt toplamıştır. Ortak

bulgular; yerel halkın her ne kadar Müslüman olsa da, kökenleri olan atalar kültürü, Şamanizm'e kadar dair ibadet pratiklerini türbe ve zaviyelerde önemli bir değer olarak yaşatmaya devam ettirdikleri söylenebilir. Türbe ve makamların Mersin kent merkezine çok yakın mahallerde yer aldığı gözlenmiştir. K1 katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmede, türbe, yata ve mezarların iyileştirilmesi ve yaşatılmasına katkı sağlamak amacıyla mahalle halkının seslerini duyurabilecekleri bir dernek kurulmasını arzu ettikleri ifade edilmiştir. Kentlerin sosyal, kültürel ve ekonomik gelişiminin sağlanmasına yönelik en önemli aktörlerden biri belediyelerdir. Belediyelerin bu talebe yönelik girişimlerinin, kültürel miras niteliğindeki söz konusu mekânların korunması ve devamlılığının sağlanması konusunda yerel halk üzerinde olumlu bir etki yaratacağı düşünülmüştür. Yata, türbe ve diğer kutsal mekânlarda gerçekleştirilen dua, ibadetler, pratikler ve kutsal yerle ilgili öyküler, Mersin kentinin somut ve somut olmayan ilginç kültürel miras değerleridir.

Anılan inanç eserleri, kültür aktarıcısı olarak önemli bir işlevi yerine getirmekte ve mahallelilerin maneviyatını yükseltmektedir. Ziyaretgâhların korunup tanıtılması, bu mekânların geleceğe taşınması, halkın mutlu yaşamı için de önem arz etmektedir. Ziyaretgâh girişlerinde, ziyaret pratikleri, kuralları, ziyaret saatlerini içeren bilgi panosu yapılabilir. Ziyaretgâh ve ziyaretçilerin güvenliğini sağlayacak önlemler alınabilir. Türbelerin çoğunluğunun sokak aralarında, ulaşımı güç ve bakımsız durumda oldukları gözlenmiştir. Yerel halka hizmet kapsamında, ilçe belediyeleri tarafından söz konusu mekânların bir kısmının bakım onarımları yapıldığı gözlenmiştir. Ancak pek çoğunun da bu hizmetleri bekledikleri gözlenmiştir. Kent merkezindeki benzer tüm kutsal mekânları kapsayacak bir bakım-onarım, tabela, dinlenme yerleri, su ve lavabo, mutfak, ibadet ve ziyaret edilebilir ve koruyucu ve tanıtım görevlisine gereksinim duyulduğu görülmüştür. Bu görevliler mahalleli kadın ve erkeklerden seçilip eğitim verilebilir. Sosyal derneklerin katkısı ve ziyaretleri teşvik edilebilir. Kadınlara hediye eşya üretim ve satış yerleri düzenlenebilir. .

Kutsal alanların sürdürülebilirliğine yönelik; ziyaretçilerin karşılanması, bilgilendirilmeleri ve söz konusu mekânların temizliğinin sağlanması konularında mahalleli kadınların belirli bir ücret karşılığı görevlendirilmeleri sağlanabilir. Üniversite ile iş birliği yapılarak ziyaret mekânlarıyla ilgilenecek görevlilere ziyaretgâh ve ziyaretçilerle iletişim konularında özel eğitimler verilebilir. Mekânın özelliklerini anlatan yazılı panolar hazırlanabilir ve broşürler basılabilir. Makale konusu olan mekânların etki alanları dikkate alındığında Şeyh Muğdat Türbesi'nin, bulunduğu yakın çevre ve ilçelerin yanı sıra Türkiye'nin çeşitli illerinden de ziyaretçileri ağırlayan bir inanç mekânı olduğu görülmüştür. Şeyh Muğdat Türbesi'nin inanç turizmi potansiyeli en yüksek mekân olduğu aynı zamanda en fazla ve düzenli ziyaretçiye sahip olduğu da gözlenmiştir. Farklı kültürlerle ait inanışlarda kabul gören Hıdırellez gününde, Şeyh Muğdat Türbesi'nde, kent merkezini de canlandırarak, geliri ihtiyaç sahiplerine dağıtmak üzere ilgili belediye öncülüğünde bir kermes ya da farklı tanıtım etkinlikleri düzenlenebilir. Şeyh Muğdat Türbesi'nin tanıtımına katkı sağlamak amacıyla yapılacak bu tür etkinlikler gelenekselleştirildiği takdirde zamanla yerelde ve ulusal düzeyde inanç turizmi kutsal alanı haline dönüştürülebilir.

Diğer yandan, farklı güzergâhlarından gelen turlar Mersin kent merkezine uğramadan geçmektedirler. Seyahat acenteleri tarafından başta Şeyh Muğdat Türbesi olmak üzere diğer türbeleri de kapsayan bir inanç turizmi tur rotası belirlenebilir. Bu rotadaki yol ve yol kenarlarında, gezi mekânlarına olan mesafeler işaretlenip yarım veya bir günlük kısa tur güzergâhı oluşturup, zamanla bu rotaya, farklı etkinlikler eklenebilir. Turun başlangıç ve sonuç yerleri belirlenip, özel araçlar ve tur araçları için park yeri düzenlenebilir. Mersin merkezde yer alan türbeler ve camiler diğer kültürel mekânlarla birlikte değerlendirildiğinde kent merkezli, bir günlük tur rotası oluşturacak niteliktedirler. Kent tanıtımlarında bu değerlere de yer verilmesinin, acentelerin Mersin kent merkezini tur rotasına dâhil etmelerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Öneriler değerlendirildiğinde Turizm Bakanlığınca İnanç Koridoru kapsamına alınmış olan Tarsus ve Taşucu ilçeleriyle birlikte Mersin kenti de inanç rotasına dâhil edilebilecektir.

Kaynakça

- Ak, M. (2018a). *Kültürel kimlik ve toplumsal hafıza mekânları olarak ziyaret yerleri*. Turkish Studies, 13 (3): 13-25.
- Ak, M. (2018b). *Türk halk dindarlığı ve evliya inancı: Sosyolojik Bir Yaklaşım*. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 86: 95-110.
- Atasagun, G. (2006). *Ziyaret fenomeni*. Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 21 (21): 33-60.

- Baltacı, A. (2019). *Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?* Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2): 368-388.
- Başer, F. ve Başçı, A. (2012). *İnanç turizmi kapsamında Aziz Pavlus evinin önemi ve tanıtım faaliyetlerine ilişkin ziyaretçi görüşlerinin değerlendirilmesi.* Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (19): 423-443.
- Çağmlar, Zekiye. (2002). *Adana yöresindeki Nusayrilerde yadır-ziyaret inancı ile, ölüm sonrası uygulanan adet, inanma ve pratikler.* Folklor/Edebiyat. VIII (XXXII): 77-86.
- Çetin, B., Kaymaz, Ç. K. (2013). *İnanç turizminde kutsal mağaralar: Türkiye'deki Ashâb ı Kehf mağaraları (İzmir-Mersin-Kahramanmaraş-Diyarbakır).* International Conference On Religious Tourism and Tolerance, 9-12 May 2013. Konya, Turkey.
- Çıblak, N. (2005). *Mersin'de İnanç Merkezlerine Bağlı Kurban Törenleri.* Türklük Bilimi Araştırmaları, (17): 155-176.
- Çıblak Coşkun, N. (2013). *Yadır ve ziyaretlerin halk kültüründeki rolü bağlamında Mersin 'deki Muğdat Dede Türbesi'nin incelenmesi,* Turkish Studies, 8(1): 1205-1219.
- Dikbaş, N.T. (2020). *Yahudilik ve Hristiyanlıkta kutsallaştırılmış mekânlar.* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dikici, E. ve Sağır, A. (2012). *Antalya'da inanç turizminin sosyolojik çözümlemesi: Demre-Myra örneği.* KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2012(1): 35-43.
- Eliade, M. (2003). *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi.* çev: Ali Berktaş. C.1. Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Güç, A. (2000). *Kur'an'da kutsallık anlayışı.* Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9(9): 245-252.
- Günay, Ü. (2003). *Türk halk dindarlığının önemli çekim merkezleri olarak dinî ziyaret yerleri.* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (15): 5-36.
- Karataş, Z. (2017). *Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi.* Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1): 68-86.
- Kayadelen, M. (2019). *"Mersin'in kuruluş dönemine ilişkin mevcut tezlerin irdelenmesi".* Kebikeç Dergisi. 47: 383-416.
- Kılıç, S. (2013). *Örnekleme yöntemleri.* Journal Of Mood Disorders, 3 (1): 44-6. DOI: 10.5455/jmood.20130325011730
- Koncak, M. (2017). *İnsan mekân perspektifinde Mersin Nusayrileri.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Levent, Y. S. ve Uçar, M. (2018). *Kültürel rotalar bağlamında Mersin ilinin inanç turizmi.* (Ed), A. Arslan, I. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu Bildiri Tam Metinleri Kitabı içinde (321-340). Mer-Ak Yayınları, Mersin.
- Menteşe, S. ve Cengiz, D. (2020). *Veli-ocak kültürlerinin Selçuklu ve Osmanlılarda din ve kültür inşasındaki önemine ilişkin kısa bir değerlendirme.* Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (1): 84-90. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ulasbid/issue/54401/723267> adresinden erişildi.
- Ocak, A. Y. (2010). *Kültür Kaynağı Olarak Menkıbe Namerler (Metodolojik Bir Yaklaşım).* TTK Yayınları, Ankara.
- Oğuz, M. Ö. (2007). *Folklor ve kültürel mekân,* Milli Folklor, 76: 30-32.
- Okuyucu, A. (2020). *İnanç turizmi açısından Türkiye'de dinî çekiciliklerin dağılışı.* Turkish Studies-Social, 15(5): 2611-2628.
- Oskay, C. (2012). *Mersin turizminin Türkiye ekonomisindeki yeri ve önemi.* Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2): 185-202.
- Otto, R. (2014). *Kutsal'a Dair (Sevil Ghaffari, Çev.).* Altıkkırbeş Yayınları, İstanbul.
- Öz, H. (2008). *Mersin'deki ziyaret yerlerinin halkbilimi açısından incelenmesi.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Özarslan, M. (2009). *Üsküdar'da yadır ve ziyaret yerleri.* Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2 (3-4), 300-308.
- Özdemir, M. (2013). *Türk kültüründe dağ kültü ve bir yüce dağ: Halbaba.* Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (9): 1-15.

- Özgen, N. (2012). *Siirt'in inanç turizmi mekânları: Ziyaret (Veysel Karani) ve Tillo (Aydınlar) örnekleri*. Doğu Coğrafya Dergisi, 17 (27): 251-272.
- Rinschede, G. (1992). *Forms of Religious Tourism*. Annals of Tourism Research 19:51–67.
- Sezer, İ. ve Öztürk, B. (2014). *İnanç turizmi kapsamında yapılan türbe ziyaretlerinin, ziyaretçilerin bakış açısıyla değerlendirilmesi: Şeyh Kerameddin Türbesi örneği (Boztekke Köyü/Giresun)*. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 4 (2): 45-50.
- Şeker, C. (2016). *Hristiyanlıkta Yahudiliğe tepki olarak gelişen kutsallık anlayışı*. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi, 5(1): 46-47.
- Temizel, G. ve Sartayeva, Z. (2021). *Kültürel miras ve inanç turizmi açısından bir değerlendirme: Tarihi ipek yolu şehri*. Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 9(3): 2161-2185.
- Togayhan, A. (2008). *"Günümüz paralel Nusayrîlik inancına yansıyan senkretizmin temel formları: Mersin Karaduvar Mahallesi örneği"*. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 20(20): 227-258.
- Türker, N., Akça, E. ve Uçar, M. (2019). *Dinî mekânları ziyaret eden turistlerin seyahat motivasyonları: Kastamonu ilinde bir uygulama*. Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi, 2(1): 111-132.
- Ünlü, T. (2009). *Mekansal planlamanın kentin biçimlenmesine etkisi: Mersin örneği*. Planlama Dergisi, 3 (4): 27-42.
- Yenipınar, U. (2015). *Religious&cultural heritage tourism potential of city of Mersin: Some suggestions on how to manage faith and cultural tourism- Religious tourism*. Tourism Environment and Sustainability (pp. 401-435). Bulgaria: St. Kliment Ohridski University Press.
- Yenipınar, U. (2021). Mersin ilinin kıyı turizmi, s. 371-416, (Ed) A. Atasoy, C. Ercik ve M. Durukan., Akdeniz'in turizm güneşi. Mersin, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Yeşildal, Ü.Y. (2018). *Atalar kültürüne dair inanmaların Türklerin ad verme inanç ve gelenekleri üzerindeki tesiri*. Milli folklor dergisi, 15(119): 48- 59.
- Yılmaz, O. (2014). *Alevilikte eski Türk dini (Göktanrı inancı) ve Şamanizmin etkileri*. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 1(4): 1-13.
- Yılmaz, L. (2020). *Mersin'de somut kültürel miras bilinci ve koruma üzerine bir değerlendirme*. Amisos, 5(8): 156-177.
- Yılmaz, S. ve Yılmaz, H. (2013). *İnanç turizmi açısından Abdurrahman Gazi Türbesi'nin değerlendirilmesi*. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 29 (2): 287-303. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/ataunizfd/issue/3021/41932>

Kaynak Kişiler

K1	B. TOKBAŞ	Emekli	Yaş: 61	Yaşadığı Yer: Mersin	11.06.2021.
K2	Y. TOKBAŞ	İşçi	Yaş: 56	Yaşadığı Yer: Mersin	11.06.2021.
K3	A. BİNİCİ	Berber	Yaş: 47	Yaşadığı Yer: Mersin	11.06.2021.
K4	A. KİL	Emekli	Yaş: 56	Yaşadığı Yer: Mersin	11.06.2021.
K5	M. ÇOBAN	Esnaf	Yaş: 51	Yaşadığı Yer: Mersin	11.06.2021.
K6	H. ÇELİK	Avukat	Yaş: 61	Yaşadığı Yer: Mersin	12.06.2021.
K7	F. KUŞÇU	Emekli	Yaş: 60	Yaşadığı Yer: Mersin	12.06.2021.
K8	S. KAYA	Esnaf	Yaş: 66	Yaşadığı Yer: Mersin	12.06.2021.
K9	S. LÜZUMLU	Esnaf	Yaş: 43	Yaşadığı Yer: Mersin	12.06.2021.
K10	A. ALYEŞİL	Esnaf	Yaş: 60	Yaşadığı Yer: Mersin	12.06.2021.
K11	K. KÖRKÜM	Emekli	Yaş: 62	Yaşadığı Yer: Mersin	12.06.2021.
K12	M. UYANIK	Esnaf	Yaş: 24	Yaşadığı Yer: Mersin	12.06.2021.
K13	H. CEBİ	Ev Hanımı	Yaş: 38	Yaşadığı Yer: Mersin	12.06.2021.
K14	H. DOĞAN	Emekli	Yaş: 70	Yaşadığı Yer: Mersin	17.06.2021.
K16	K. MANSUROĞLU	Ev Hanımı	Yaş: 56	Yaşadığı Yer: Mersin	15.06.2021.
K17	R. YANGIN	Öğretmen	Yaş: 32	Yaşadığı Yer: Mersin	17.06.2021.
K18	T. YILMAZ	Ev Hanımı	Yaş: 70	Yaşadığı Yer: Mersin	17.06.2021.
K19	B. TEMURÇİ	Ev Hanımı	Yaş: 59	Yaşadığı Yer: Mersin	15.06.2021.
K20	T. IŞIKBAY	İşletmeci	Yaş: 40	Yaşadığı Yer: Mersin	15.06.2021.

Teşekkür: Araştırma kapsamında kaynak kişilere ulaşmamız konusunda işbirliğini esirgemeyen mahalle muhtarlarına ve değerli görüşlerini, deneyimlerini bizimle paylaşan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

Not: Yapılan görüşmelerde kaynak kişilerin kişisel bilgilerinin paylaşılması konusunda istekli olmadıklarını belirtmeleri nedeniyle isimleri açıkça yazılmamıştır.